

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

THE DEVELOPMENT OF A TRAINING CAUSE BASED VIRTUE AND ETHIC BASED ON PRINCIPLE OF TRISIKKHA FOR PRATHOMSUKSA 5

พิริยะ ไม้แพง¹, ดร.กิตติชัย สุทธิสินโนบล², ดร.คณชิต แสนอุบล³

Piriya Mopang¹, Dr. Kittichai Suthasinobon², Dr.Kanchit Saenubon³

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนวัดพระยาอภัย สำนักงานเขตราชเทวี สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 64 คน ได้มา โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานแบบเลือกตอบ (Check list) แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมแบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรม แผนการจัดกิจกรรม แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการฝึกอบรม แบบวัดเจตคติต่อการฝึกอบรม และแบบสังเกตทักษะทางสังคม ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองหลักสูตรฝึกอบรมและหาคุณภาพใช้เวลาการทดลอง 16 ชั่วโมง แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการสอบก่อนและหลังการทดลองวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t – test for dependent sample ผลการวิจัย พบว่า 1. ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมโดยพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมของหลักสูตร ทั้งฉบับอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.20 ด้านความสอดคล้องของหลักสูตรทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.98 และด้านความสอดคล้องของแผนการจัดกิจกรรมทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 2. นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการฝึกอบรม หลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน มีเจตคติต่อการฝึกอบรม หลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน มีทักษะทางสังคมหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : หลักสูตรฝึกอบรม, คุณธรรมจริยธรรม, การใช้ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ แผนกวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท ภาควิชาหลักสูตรและการสอน สาขาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ ที่ปรึกษาร่วมปริญญาโท ภาควิชาการแนะแนวจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ABSTRACT

This research aimed to develop and investigate the training cause based Virtue and ethic based on Principle of Trisikkha. The sample used in this research was Prathomssuksa 5 students in the second semester of 2013 academic year at Wat Prayayang School, Rachatevee district in Bangkok. The research sample included 64 students. The students were divided into two groups. The result of the Simple Random Sampling instruments used in this study include the check list questionnaire, an evaluation form on the appropriateness of the curriculum, an evaluation form on the curriculum form of the students training, an attitude test form of students training, a skill observation form in the social of students training, the research implemented 16 hours on curriculum training experiment, and its quality investigation. The data was analyzed by t-test for a dependent sample. The result of this study indicated that: 1. The efficiency of training curriculum, evaluated by the experts in 3 aspects. The appropriateness of the curriculum was at the high level, mean 4.64, S.D. 0.20, the concordance of the curriculum was 0.98, and the mean concordance of activities management plan was 0.96. 2. The students' achievement of the training caused based virtue and ethic based on the principle of Trisikkha. The result of the students learning after the training was higher, the significant difference at the 01 level. 3. The students' achievement of the training caused based virtue and ethic based on the principle of Trisikkha. The result of the students attitude after the training was higher the significant difference at the 01 level. 4. The students' achievement of the training caused based virtue and ethic on principle of Trisikkha. The result skill of students after the training was higher the significant difference at the 01 level.

Keyword : A TRAINING CAUSE / VIRTUE AND ETHIC / BASED ON PRINCIPLE OF TRISIKKHA

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) ในมาตรา 6 กำหนดลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ว่าให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้คุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น

ประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิตโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 4)

เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้าเด็กคือผู้ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมและได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้เติบโตเป็นคนดีมีคุณภาพเด็ก ๆ จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาองค์ประกอบด้านความรู้กับสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อ

ต่อพัฒนาการและการเรียนรู้รวมทั้งการสนับสนุนอย่าง
 ส่ำเสมอจากผู้ใหญ่ทั้งนี้กระบวนการเรียนในด้านต่างๆ
 นอกจากการเสริมสร้างความรู้ในด้านเนื้อหาวิชาการแล้ว
 ยังต้องคำนึงถึงด้านคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อมๆ กัน
 ด้วย โดยการมุ่งเน้นด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่อยู่ใน
 ภายใน ความรู้สึกนึกคิด สำนึกที่ดี ซึ่งจะต้องฝึกฝน
 ปลูกฝัง บ่มเพาะสิ่งดีๆ เหล่านี้ตั้งแต่เด็กเพราะเมื่อ
 ความรู้ทางวิชาการผสานกับคุณธรรม จริยธรรมก็จะหล่อ
 หลอมให้เด็กเติบโตเป็นคนมีคุณภาพได้ในที่สุด (ศูนย์
 ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2552: 16)
 สอดคล้องกับกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานไว้ในวโรกาสเปิดศาลเด็ก
 และเยาวชนกลางเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2495
 (สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. 2550: ไม่ปรากฏเลข
 หน้า) ความว่า

“...อนาคตของชาติทุกชาติย่อมขึ้นอยู่กับเด็ก
 เพราะเด็กคือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าถ้าบุคคลได้รับการ
 อบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดีอยู่ในศีลธรรมเคราพกฎ
 หมายของบ้านเมืองเสียแต่เยาว์ เมื่อเติบโตขึ้นพลเมือง
 ของประเทศก็จะมีแต่คนดี และประเทศจะเจริญก้าวหน้า
 ต่อไปได้...”

พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมสั่งสอนให้คน
 ปฏิบัติชอบก็มีหัวข้อเป็นที่รวมความ หัวข้อใหญ่ คือ
 สิกขา 3 อันเรียกว่าไตรสิกขา ได้แก่ สीलสิกขา จิตตสิกขา
 ปัญญาสิกขา หรือ ศีลาสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา ซึ่ง
 นับว่าเป็นปฐมศึกษา มัชฌิมศึกษา อุดมศึกษา ใน
 พระพุทธศาสนาโดยลำดับธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนให้
 ปฏิบัติทุกประการรวมลงในหลักไตรสิกขานี้ สीलสิกขา
 เกี่ยวกับความประพฤติทั้งปวง จิตตสิกขา เกี่ยวกับภาวะ
 ทางจิตใจทุกอย่าง ปัญญาสิกขาเกี่ยวกับความรู้
 ความเห็นทุกประการ คนเราทุกๆ คน ทั้งเด็กและผู้ใหญ่
 ต้องมีความประพฤติของตนต้องมีจิตใจของตน ต้องมี
 ความเห็นของตน จึงมีหน้าที่หรือมีความสมควรศึกษาใน
 เรื่องเหล่านี้ซึ่งเป็นการศึกษาเรื่องตนเองแท้ๆ และต้องศึกษา
 อยู่เรื่อยไปจึงมีความเฉลียวฉลาดต่อตนเองอยู่เสมอๆ ไม่

ฉะนั้นก็จะโง่เขลาต่อตนเอง ฉะนั้นไตรสิกขาของ
 พระพุทธเจ้าจำเป็นต่อชีวิต เหมือนอย่างลมหายใจที่
 จำเป็นแก่ชีวิตร่างกายหยุดหายใจเมื่อใดก็ตายเมื่อนั้น
 หยุดศึกษาเมื่อใดตายจากความดีและความรู้เมื่อนั้นคน
 ตายย่อมไม่มีความรู้สึกตัวคนที่ไม่รู้จักตนเองจึงเหมือน
 คนตายโดยแท้ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระ
 สังฆราชา สกลมหาสังฆปริณายก. 2551: 48-49)

การอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการ
 นำหลักไตรสิกขาเป็นฐานของการเรียนรู้และการจัด
 กิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียนรู้ ทักษะทางสังคมและเจตคติต่อการ
 ฝึกอบรม การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพัฒนา
 ทักษะในการเรียนและการดำเนินชีวิตในหลายๆ ด้านโดย
 เป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สามารถจะปรับเปลี่ยน
 พฤติกรรมให้เป็นเด็กดีของสังคม การเข้าอบรมคุณธรรม
 จริยธรรมยังมีกิจกรรมที่หลากหลาย น่าสนใจ ทันสมัยต่อ
 สังคมทำให้ผู้เข้ารับการอบรมหรือผู้เรียนไม่น่าเบื่อเป็น
 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไปในตัว สอดคล้องกับ
 กระทรวงศึกษาธิการ.(2552: 20) มีเป้าหมายให้กิจกรรม
 พัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ
 พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้ง
 ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็น
 ผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้าง
 จิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคมสามารถจัดการ
 ตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

ปัจจุบันค่ายคุณธรรมเป็นกระบวนการส่งเสริม
 คุณธรรมจริยธรรมที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานทั้ง
 ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนว่าเป็นแนวทาง
 หนึ่งของมิติทางศาสนาที่สามารถพัฒนาทักษะชีวิตแก่ผู้
 ดำรงตนโดยปกติ และรวมถึงบุคคลผู้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่
 อาจตกไปตามวิกฤตของปัญหาทางสังคมได้สำหรับ
 กระบวนการการวัดค่าคุณธรรมมีทั้งภาคทฤษฎีและ
 ภาคปฏิบัติและการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งทาง
 ร่างกายและทางจิตใจ (กรมการศาสนา. 2552: 20)
 สอดคล้องกับพระราชเสาวนีย์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

พระบรมราชินีนาถเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันอังคารที่ 11 สิงหาคม 2552 (แนวทางจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน. 2552: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ความว่า

“...เรื่องบรรพบุรุษศาสนาข้าพเจ้าเองคนทั้งหลายเป็นห่วง แต่ข้าพเจ้าเองเชื่อว่าทุกวันนี้เด็กรุ่นใหม่ที่ว่าไม่ค่อยเข้าใจในพระพุทธศาสนาก็จะไม่จริงข้าพเจ้าทราบว่าเด็กไทยสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้นไปนั่งปฏิบัติธรรมไปเข้าค่ายธรรมกันเป็นแถว..”

จากเหตุผลดังกล่าวในฐานะที่ผู้วิจัยเคยผ่านการจัดการฝึกอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมได้สังเกตเห็นประโยชน์และความสำคัญของการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม โดยการนำเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในหลักสูตรซึ่งผู้วิจัยสนใจที่จะทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานเพื่อที่จะได้นำหลักสูตรมาพัฒนาให้เข้ากับสังคมในโลกของกระแสโลกาภิวัตน์นำไปสู่การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมขัดเกลาจิตใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ของนักเรียนจากการฝึกอบรม ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติของนักเรียนต่อการฝึกอบรม และทักษะทางสังคม โดยการนำหลักไตรสิกขามาเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างเป็นองค์รวมอย่างมีคุณภาพซึ่งกระบวนการฝึกอบรมที่ใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานยังเป็น“พหุลัทธิมีกถา”กล่าวคือเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงบอายเป็นกระบวนการศึกษาฝึกอบรมที่ทำให้เป็นมนุษย์พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย ความประพฤติที่ถูกต้อง จิตใจและความเจริญอกงามทางปัญญาอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานที่มีประสิทธิภาพ

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังจากฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม
2. เจตคติต่อการฝึกอบรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังจากฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม
3. ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังจากฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระยาไย สำนักงานเขตราชเทวี สังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 64 คน โรงเรียนจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระยาไย สำนักงานเขตราชเทวี สังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

- 2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 2.2 เจตคติต่อการฝึกอบรม
- 2.3 ทักษะทางสังคม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แจกแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์

2. นำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้โดยปฐมนิเทศเปิดโครงการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

3. ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ แล้วกรอกแบบสอบถามเจตคติต่อการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม

4. นำแผนการจัดกิจกรรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน จำนวน 12 แผน รวม 16 ชั่วโมง ไปจัดกิจกรรมในการฝึกอบรมตามที่แผนแต่ละแผนแบ่งเวลาของกิจกรรมต่างกันออกไป จนจบหลักสูตร

5. นำแบบสังเกตทักษะทางสังคมไปทดลองใช้สังเกต และบันทึกพฤติกรรมขณะปฏิบัติในการฝึกอบรม แผนการจัดกิจกรรมแรกของการฝึกอบรมและการดำเนินกิจกรรมจากแผนการจัดกิจกรรมแผนสุดท้ายของการฝึกอบรม

6. นำประเด็นการสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนหลังจัดกิจกรรมเพื่อทราบผลจากการฝึกอบรมการประเมินตามหลักไตรสิกขา 3 ด้าน คือ ด้านศีล (ทักษะทางสังคม) ด้านสมาธิ (เจตคติต่อการฝึกอบรม) และด้านปัญญา (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน)

7. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบเลือกตอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00

2. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.20

3. แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 ระหว่าง 0.80 – 1.00

4. แผนการจัดกิจกรรม จำนวน 12 แผน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 ระหว่าง 0.80 – 1.00

5. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบปรนัย มี 4 ตัวเลือก มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.85

6. แบบวัดเจตคติต่อการฝึกอบรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

7. แบบสังเกตทักษะทางสังคม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Window ตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยเนื้อหาข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แล้วนำคำตอบจากแบบสอบถาม แจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 104)

2. วิเคราะห์ผลการประเมินร่างหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ (IOC) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการฝึกอบรมก่อนและหลังได้รับการ

ฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานโดยใช้สถิติทดสอบ t – test for Dependent Samples

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบเจตคติจากแบบสอบถามเจตคติของนักเรียนจากการฝึกอบรมที่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน ก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้สถิติทดสอบ t – test for Dependent Samples

5. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนจากการฝึกอบรมที่ได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตร ฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้สถิติทดสอบ t – test for Dependent Samples

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อนำข้อมูลไปจัดทำร่างหลักสูตรฝึกอบรมกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 13 ท่าน โดยภาพรวมพบว่า ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมโดยเห็นว่าควรใช้ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ของการจัดกิจกรรมและต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน

2. ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มี 3 ด้านดังนี้

2.1 การประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฝึกอบรมทั้งฉบับ ร่างหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมมากที่สุด 14 รายการประเมินและมีความเหมาะสมมาก 5 รายการประเมิน ร่างหลักสูตรฝึกอบรมรวมทั้งฉบับมีความเหมาะสมมากที่สุด (\bar{X} = 4.64, S.D. = 0.20)

2.2 การประเมินความสอดคล้องของของร่างหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ร่างหลักสูตรฝึกอบรมทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.98 ซึ่งมากกว่า 0.50 แสดงว่าร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องเมื่อคิดเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างหลักสูตรด้านหลักการของหลักสูตร ด้านภารกิจ ด้านแนวคิดหลักในการฝึกอบรม ด้านกระบวนการฝึกอบรม ด้านสื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม ด้านการวัดผลประเมินผลด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.95 จำนวน 1 ด้าน คือด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรฝึกอบรม

2.3 ความสอดคล้องของแผนการจัดกิจกรรม พบว่า แผนการจัดกิจกรรมของหลักสูตรฝึกอบรมทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 ซึ่งมีความสอดคล้องทั้งหมดมากกว่า 0.50 แสดงว่าแผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมมีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ประกอบการฝึกอบรมได้

3. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 17.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.785 และคะแนนเฉลี่ยหลังจากการฝึกอบรมเท่ากับ 23.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.520 ความแตกต่างก่อนฝึกอบรมและหลังจากการฝึกอบรมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่าคะแนนหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กลุ่มทดลอง	n	\bar{X}	S.D.	df	t	Sig
ก่อนฝึกอบรม	30	17.47	3.785	29		
หลังฝึกอบรม	30	23.83	2.520	29	15.284	.000**

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยการวัดเจตคติของนักเรียนก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรม จากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน พบว่านักเรียน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอบรมเท่ากับ 69.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 13.114 และคะแนนเฉลี่ยหลังจากการฝึกอบรมเท่ากับ 118.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.007 ความแตกต่างก่อนฝึกอบรมและหลังจากการฝึกอบรมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของเจตคติของนักเรียนต่อการฝึกอบรมคะแนนหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเจตคติของนักเรียนต่อการฝึกอบรม

กลุ่มทดลอง	n	\bar{X}	S.D.	df	t	Sig
ก่อนฝึกอบรม	30	69.53	13.114	29		
หลังฝึกอบรม	30	118.37	6.077	29	23.141	.000**

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยการวัดทักษะทางสังคมของนักเรียนก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอบรมเท่ากับ 9.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.956 และคะแนนเฉลี่ยหลังจากการฝึกอบรมเท่ากับ 17.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .828 ความแตกต่างก่อนฝึกอบรมและหลังจากการฝึกอบรมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของทักษะทางสังคม คะแนนหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ดังแสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคม

กลุ่มทดลอง	n	\bar{X}	S.D.	df	t	Sig
ก่อนฝึกอบรม	30	9.57	2.956	29		
หลังฝึกอบรม	30	17.27	.828	29	16.730	.000**

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระยาายังสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเนื่องจากเป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะโดยการพัฒนาตนเองตามกระบวนการของหลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ 3 ด้านในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การระมัดระวังและควบคุมตนเองในด้านศีล (ความประพฤติ) ด้านสมาธิ (จิตใจ) ด้านปัญญา (ปัญญา) ในการวิจัยในครั้งนี้ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเนื้อหาหลักในหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธในชั้นเรียนของกิตติชัย สุทธิโนบล (2555: 23) ที่ว่าการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของมนุษย์ต้องมีกระบวนการฝึกฝน 3 อย่าง คือ 1. การสำรวมกาย 2. การมีจิตใจจดจ่อ และ 3. การคิดพิจารณาไตร่ตรอง หรือมีศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งทั้ง 3 อย่างนี้ คือ กระบวนการสำคัญของการจัดการเรียนการสอนแนวพุทธซึ่งได้ผ่านกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอย่างเป็นทางการขั้นต้น การศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบของคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทและผ่านการประเมินของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้ฝึกอบรมจริง สอดคล้องกับการประเมินผลหลักสูตรของ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2554: 46) ที่กล่าวว่า การประเมินผลคือ กระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ดำเนินการและใช้อยู่เป็นอย่างไร มีจุดอ่อน จุดแข็ง ที่ไหนบ้าง เพื่อที่จะแก้ไขในส่วนที่เป็นจุดอ่อน จุด

แข็ง ที่ไหนบ้างเพื่อที่จะแก้ไขในส่วนที่เป็นจุดอ่อน เสริมจุดแข็งให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับผลการวิจัยของจุฑารัตน์ เอี่ยมสมบัติ (2551: 96) พระสมโภชน์ โว้วงษ์ (2552:124) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งมีขั้นตอนในการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ฝึกอบรมจริง

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนภายหลังได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระยาายังพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการฝึกอบรมหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้เทคนิคและสื่อในการฝึกอบรมที่หลากหลายที่ใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ของการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเจริญอกงามทางปัญญาดำเนินการฝึกอบรมให้เกิดกระบวนการฝึกศึกษาในระบบแห่งไตรสิกขาพัฒนาอย่างมีบูรณาการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพในขั้นตอนการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ วิชาการทางพระพุทธศาสนา การบรรยาย การนำเสนอผลงาน การฝึกปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม นันทนาการ การฝึกอบรมจิตใจ การดูวีดิทัศน์ สื่อรูปภาพต่างๆ สอดคล้องกับการวัดผลประเมินผลตามหลักไตรสิกขา ด้านผลสัมฤทธิ์หรือการพัฒนาปัญญาของ กิตติชัย สุทธิโนบล (2555: 76) กล่าวว่า การพัฒนาปัญญา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหาและรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัยมองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็นปราศจากอคติและแรงงูใจแอบแฝงเป็นผู้ที่กิเลสครอบงำปัญญาไม่ได้ให้ปัญญาเจริญพัฒนาจนรู้เข้าใจหยั่งเห็นความจริงเป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะซึ่งผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นเกิด

จากความเจริญของงานทางปัญญาที่มีไตรสิกขาเป็นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากการใช้หลักสูตรสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุริยา กำธร (2553: 108) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิต หลังได้รับการเรียนหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไพโรจน์ ก้อนทอง (2555: 67) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องพุทธประวัติ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เจตคติของนักเรียนต่อการฝึกอบรมภายหลังได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระยายัง พบว่าเจตคติของนักเรียนต่อการฝึกอบรมหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องจากการฝึกอบรมที่ใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ของการจัดกิจกรรม ทำให้เจตคติที่เกิดขึ้นเกิดจากขั้นสมาธิ หรือจิตใจ ที่มีไตรสิกขาเป็นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกอบรมให้เกิดคุณภาพทางจิต สร้างเสริมจิตใจให้งดงาม พัฒนาคุณธรรม สร้างความสุข ความเจริญทางจิตใจ การแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกทางจิตใจ สอดคล้องกับการวัดผลประเมินผลตามหลักไตรสิกขา ด้านสมาธิ จิตภาวนา การพัฒนาจิต หรือฝึกอบรมจิตของ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2555: 24) คือ การพัฒนาจิตอันจิตที่ได้รับ การฝึกอบรมในทางที่ถูกนั้น ต้องเป็นจิตที่มีความสงบเยือกเย็น เป็นสุข และมีทั้งปัญญายิ่งขึ้นและปัญญา

ที่มีความสงบเป็นพื้นฐานนี้แหละที่จะทำให้มีความรู้ในสิ่ง ที่ ควรรู้ เห็นในสิ่งที่ควรเห็น เช่นรู้ความผิดถูก ความควรไม่ควร รู้วิธีปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างถูกต้องซึ่งการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานนี้ เป็นการฝึกการเรียนรู้ การสร้างพฤติกรรมพื้นฐานด้านจิตใจ สร้างความสนใจในกิจกรรมการฝึกอบรม ให้มีจิตใจเข้มแข็ง มีสติขณะเข้ารับการฝึกอบรมเกิดสมาธิเพื่อเป็นฐานในขณะจัดกิจกรรมให้สุขภาพจิตแจ่มใส เบิกบาน เกิดเจตคติที่ดีต่อการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรกฎ วงศ์ไชยเสรี (2550: 68) ที่ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนจากบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ที่จัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่หลังได้รับการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ทักษะทางสังคมของนักเรียน ภายหลังได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน พบว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่ได้รับจากการฝึกอบรมหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 ทั้งนี้เนื่องจากการฝึกอบรมที่ใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ของการจัดกิจกรรมทำให้ทักษะทางสังคมที่เกิดขึ้นจากขั้นศีล ที่มีไตรสิกขาเป็นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกอบรมให้เกิดการพัฒนาศีล คือ พฤติกรรมภายนอก ระเบียบวินัย ความสัมพันธ์ทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างดีอย่างเกื้อกูล เป็นประโยชน์ และมีอาชีพที่ถูกต้องดีงาม สอดคล้องกับการพัฒนาศีลของพระพรหมคุณาภรณ์. (2554: 16-18) คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมกับเพื่อนมนุษย์ การอยู่ร่วมกันให้เป็นความสัมพันธ์ที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เบียดเบียน ดูความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านสังคม การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ซึ่งการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานนี้ เป็นการฝึกพฤติกรรม

ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม การสร้างพฤติกรรมพื้นฐานด้านความประพฤติ โดยมีพฤติกรรม การประเมิน 6 ประเด็น คือ 1. การใช้กาย วาจา ได้อย่างสร้างสรรค์ 2. กระบวนการร่วมนานกลุ่ม 3. ความร่วมมือในการทำกิจกรรม 4. การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 5. ปฏิบัติตามกฎระเบียบการฝึกอบรม 6. ทำงานเสร็จตรงตามกำหนด ในการฝึกอบรมจากหลักสูตรนี้ มีการพัฒนาด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์หลังจากฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมทั้ง 6 ประเด็นการประเมิน เกิดทักษะทางสังคมกับนักเรียนที่ผ่านการฝึกอบรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นพรัตน์ นาชาสิงห์ (2551: 93-34) ได้ศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสุโขทัยที่มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านพหุวัฒนธรรม และประสบการณ์ทางสังคมแตกต่าง ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสุโขทัย มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนชายมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนหญิงมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับสูง นักเรียนที่มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านพหุวัฒนธรรมในระดับตามเกณฑ์ และนักเรียนที่มีประสบการณ์ทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับปานกลางส่วนนักเรียนที่มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านพหุวัฒนธรรมในระดับเหนือเกณฑ์ และนักเรียนที่มีประสบการณ์ทางสังคมอยู่ในระดับสูงมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับสูง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีทักษะทางสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่มีประสบการณ์ทางสังคมในระดับสูงมีทักษะทางสังคมสูงกว่านักเรียนที่มีประสบการณ์ทางสังคมในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับประสบการณ์ทางสังคม ส่งผลร่วมกันต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสุโขทัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ครูผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานและแผนการจัดกิจกรรมไปใช้สอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชาในชั้นเรียนตามปกติได้โดยปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาบริบทของชุมชน

1.2 การฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน วิทยากรผู้บรรยายหรือให้ความรู้ในการฝึกอบรมควรมีการวางแผนทีมงานและผู้ช่วยในการฝึกอบรมเตรียมสื่อและอุปกรณ์ในการฝึกอบรมให้พร้อม ศึกษาเนื้อหา ขั้นตอนและกระบวนการการฝึกอบรมตามรายละเอียดของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพกลุ่มเป้าหมายบริบทของชุมชนและสังคมในปัจจุบัน

1.3 วิทยากรผู้จัดการฝึกอบรมควรมีการเตรียมความพร้อมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ การสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ความสนใจในแต่ละแผนการจัดกิจกรรม ให้เป็นฐานของการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญา

1.4 ในการปฏิบัติกิจกรรมควรปฏิบัติกิจกรรม ควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงวิธีการอย่างชัดเจนตรวจสอบความเข้าใจเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน กับนักเรียนในชั้นอื่นๆ เช่นระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

2.2 ควรติดตามผลกลุ่มนักเรียนผู้เข้ารับการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน เพื่อศึกษาความคงทนด้านพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาตน

2.3 ควรเชิญวิทยากรภายนอกหรือวิทยากรที่เป็น
ชมร่วมาช่วยในกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อที่จะทำในสิ่งที่
พระวิทยากรไม่สามารถทำได้ เช่นการร้องเพลง เล่นละคร
ดนตรี บทบาทสมมุติ จะเป็นการอบรมที่สมบูรณ์แบบ

2.4 ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองชุมชนเข้ามามีส่วน
ร่วมในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม
และการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

บรรณานุกรม

- กรกฎ วงศ์ไชยเสรี. (2550). การเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียน
จากบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ที่จัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่. วิทยานิพนธ์. (เทคโนโลยี
การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กรมการศาสนา. (2552). คู่มือการจัดค่ายคุณธรรมเยาวชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
จำกัด
- (2552). แนวทางการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมเยาวชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
จำกัด
- (2554). แนวทางการดำเนินงานหน่วยเผยแพร่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551ก). หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติชัย สุทธิโนบล. (2555) การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ก้าวสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. ราชบุรี: บริษัท
ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- จุฑารัตน์ เขียมสมบัติ.(2551). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง เยาวชนห่างไกลยาเสพติดสำหรับนักเรียนช่วงชั้น
ที่ 3. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- นพรัตน์ นาชาสิงห์. (2551). การศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสุโขทัย
ที่มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านพรหมวิหารสี่ และประสบการณ์ทางสังคมแตกต่าง.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2555). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลีพิมพ์.
- (2554). พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระสมโภชน์ ใ้วงษ์. (2552). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อการครองชีวิตในวัยเรียน
สำหรับช่วงชั้นที่ 2. วิทยานิพนธ์ (หลักสูตรและการสอน). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
- ไพฑูลย์ สีนลาวัฒน์. (2554). การจัดการหลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ไพโรจน์ ก้อนทอง (2555) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องพุทธประวัติ.
 วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา). ปทุมธานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์
 ความรู้. (2552). กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2551). **เรียนธรรมรู้ชีวิต เรียนชีวิตรู้ธรรม**.
 กรุงเทพฯ: บริษัทชัชวาทราช จำกัด
- (2555). **ชุดหลักพระพุทธศาสนา ชุดพุทธวิธีในการบริหารจัดการ** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
 โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. (2550). **คู่มือแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน**.
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุริยา กำธร. (2554). **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร. ปรินยานิพนธ์ กศ.ม.**
 (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.